

IV. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГАЛУЗЕВИХ ЮРИДИЧНИХ НАУК

УДК 340.134.047:343.575/343.97

DOI 10.32755/sjcriminal.2024.02.059

Івашко С. В.,

кандидат юридичних наук,
в.о. завідувача кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
юридичного факультету,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0003-2547-9276;

Ворошилова Д. Р.,

аспірантка кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
юридичного факультету,
Пенітенціарна академія України, м. Чернігів, Україна
ORCID: 0009-0008-9920-3671

ДОЦІЛЬНІСТЬ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ МЕДИЧНОЇ ТА ЮРИДИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ, ЩО СТОСУЄТЬСЯ НАРКОТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ

У статті наведено доцільність відмови від застарілих термінів, таких як «наркоманія» та «наркоман». Важливість викоринення термінів «наркоманія» та «наркоман», на заміну яким стають терміни «розлади, пов'язані з вживанням психоактивних речовин» та «особа з розладами, пов'язаними з вживанням психоактивних речовин», розглядається у контексті інтеграції України до Європейського Союзу. Проаналізовано сучасні стандарти юридичної та медичної практики, що, на наше переконання, є важливим кроком на шляху до зниження стигматизації осіб з розладами, пов'язаними з вживанням психоактивних речовин, і забезпечення їхніх прав, що відповідає європейським цінностям та принципам прав людини. У роботі розглядаються переваги та недоліки гуманного підходу соціуму до наркозалежних осіб, де, з одного боку, гуманізація ставлення до залежних може викликати спротив серед громадян через значні фінансові витрати на програми реабілітації та соціальної підтримки, а з іншого боку, довгострокова користь від такого підходу полягає у зниженні рівня злочинності, поверненні до суспільства колишніх наркозалежних як активних його членів, а також у підвищенні рівня правової культури та гуманності в суспільстві, застосуванні пропорційних

кримінальних покарань, заснованих на гуманізмі, рівності всіх громадян та повазі до людської гідності.

Ключові слова: *наркозалежність, наркоманія, фонове для злочинності явище, розлади, пов'язані з вживанням психоактивних речовин, стигматизація, європейські стандарти, гуманність, термінологія, криміналізація, соціальна інтеграція, правосвідомість, правова культура, інтеграція до Європейського Союзу, запобігання.*

Постановка проблеми. З огляду на прагнення України до інтеграції в Європейський Союз стає все більш актуальним приведення національного законодавства та правової практики у відповідність до європейських стандартів. Важливим кроком у цьому процесі є зміна термінології, яка відображає сучасні підходи до лікування та підтримки наркозалежних осіб, а також пропорційне кримінальне покарання, засноване на гуманізмі, рівності всіх громадян та повазі до людської гідності. Впровадження нової термінології в українське законодавство сприятиме зниженню рівня стигматизації, покращенню доступу до медичної та соціальної допомоги, а також формуванню більш толерантного і підтримувального суспільства. У контексті дослідження наркоманії як соціально-правового явища виникає складна проблема розмежування між хворобою наркозалежності та кримінальними діями, які можуть бути її наслідком. Таким чином, проблема полягає в пошуку ефективних шляхів розмежування між хворобою та злочинними діями, що забезпечить справедливе ставлення до наркозалежних осіб і допоможе знизити ризики скоєння кримінальних правопорушень, пов'язаних з наркотичною залежністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження передових науковців та організацій, таких як Всесвітня організація охорони здоров'я (далі – ВООЗ) і Американська психіатрична асоціація (далі – АРА), підтверджують важливість відмови від термінів «наркоманія» і «наркоман» через їхню стигматизуючу природу. Дослідження D. Clarke, W. Narrow, D. Regier та ін. (2013 р.) показує, що застаріла термінологія ускладнює лікування наркозалежних та їх соціальну інтеграцію. При цьому дослідження J. Mezzich (2002 р.), L. Castonguay, T. Oltmanns та ін. (2021 р.) підкреслюють важливість сучасних термінів у медичній

практиці, що сприяє уніфікації лікувальних підходів. Зі свого боку дослідження Європейського моніторингового центру з наркотиків та залежності від наркотиків (далі – EMCDDA) вказують на необхідність адаптації національних законодавств до європейських стандартів, що передбачає гуманізацію ставлення до наркозалежних.

Формулювання мети. Мета статті полягає в аналізі та обґрунтуванні необхідності переходу від застарілої медичної і юридичної термінології «наркоманія» та «наркоман» до сучасних гуманних термінів, таких як «розлади, пов'язані з вживанням психоактивних речовин» та «особа з розладами, пов'язаними з вживанням психоактивних речовин»; висвітленні переваг та недоліків гуманного ставлення до наркотично залежних осіб, які потребують медичної, соціальної та юридичної підтримки і пропорційного кримінального переслідування.

Виклад основного матеріалу. У процесі дослідження наркоманії як соціально-правового явища ми стикаємося з проблематикою поширення застарілої термінології. У науковій юридичній літературі широко вживається поняття «наркоманія» та «наркоман». Чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) вказує на лікування від «наркоманії» (ч. 4 ст. 309 КК України) [1; 3]. Водночас Міжнародна класифікація хвороб (далі – МКХ-10) [4], створена ВООЗ, що використовується в усьому світі для діагностики, вивчення загального стану здоров'я населення і моніторингу поширеності захворювань, а також Діагностичний і статистичний посібник з психічних розладів (далі – DSM-5), розроблений АРА, давно відходить від терміну «наркоманія» [8; 9; 10]. Адже термін «наркоманія» має негативне стигматизуюче значення у суспільстві і все більше втрачає своє застосування в міжнародній медицині. Замість нього у DSM-5 використовується термін «розлади, пов'язані з вживанням психоактивних речовин» [8; 9; 10]. Такий підхід підкреслює, що залежність є медичною проблемою, а не моральним недоліком. Використання слова «наркоман» часто асоціюється з криміналізацією, що може ускладнювати доступ до лікування та соціальної підтримки для осіб із залежністю

[7; 8]. Відмова від цього терміну в медичній та правовій практиці сприятиме зниженню стигматизації і кращому розумінню наркотичної залежності як хронічної хвороби.

Більшість іноземних науковців, які займаються проблемою термінології та соціально-правового ставлення до наркозалежних осіб, вказують на важливість зміни підходів до цієї проблеми на міжнародному рівні. Саме тому ми порушуємо питання про те, як ці зміни можуть бути впроваджені в Україні. Так, дослідження D. Clarke, W. Narrow, D. Regier та ін. (2013 р.) вказує, що використання застарілої термінології призводить до підвищеної стигматизації та криміналізації наркозалежних осіб, що ускладнює їхнє лікування та соціальну реінтеграцію. Заміна цих термінів на більш сучасні та нейтральні сприяє кращому розумінню проблеми наркозалежності як хронічного захворювання, яке потребує комплексного підходу до лікування [10]. На міжнародному рівні існує тенденція до використання менш стигматизуючих термінів у медичній та соціальній практиці. Дослідження L. Castonguay, T. Oltmanns та ін. (2021 р.) зазначає, що більшість наукових спостережень у галузі етіології та лікування психологічних розладів базуються на критеріях, викладених у DSM. Вони підкреслюють, що сучасна термінологія допомагає уніфікувати підходи до лікування залежності, забезпечуючи доступ до найкращих методів лікування та підтримки [7]. Дослідження, проведені Європейським моніторинговим центром з наркотиків та залежності від наркотиків, показують, що зміна термінології є ключовою для адаптації національних законодавств до європейських стандартів [14]. Це стосується інтеграції гуманістичних цінностей, орієнтованих на захист прав людини, та визнання наркозалежних як осіб, що потребують медичної допомоги, а не кримінального переслідування.

На нашу думку, важливість використання сучасної, більш гуманної термінології є дуже актуальною, особливо в контексті інтеграції України до Європейського Союзу. Терміни «наркоманія» і «наркоман» дійсно мають негативне стигматизуюче значення і є відгомонам минулого, коли підхід до залежності був переважно кримінально карним. Змінювати

термінологію важливо задля дотримання європейських стандартів, орієнтованих на розуміння залежності як хронічного захворювання, що потребує комплексного підходу, включно з медичною, психологічною та соціальною підтримкою [10]. Україна прагне до інтеграції з Європейським Союзом, що вимагає приведення законодавства та соціальних практик у відповідність до європейських норм. Це стосується і зміни термінології, яка повинна відображати сучасні підходи до лікування та підтримки осіб із залежностями. Термін «розлади, пов'язані з вживанням психоактивних речовин» значно краще відображає цю концепцію, ніж застарілий радянський підхід, де «наркоман» вважався злочинцем. Тому в цьому випадку відіграє роль зниження стигматизації, адже використання термінів «наркоманія» та «наркоман» створює негативний образ, який асоціюється з криміналізацією та моральним осудом. Такий підхід може відлякувати людей від звернення за допомогою і підвищувати рівень криміногенної обстановки. Водночас перехід до використання терміна «розлади, пов'язані з вживанням психоактивних речовин» підкреслює гуманність та повагу до людської гідності. Це допомагає у формуванні більш толерантного і підтримувального суспільства, яке сприяє реабілітації та соціальній інтеграції осіб із залежностями.

Важливим аспектом використання слова «наркоман» є реакція і ставлення суспільства до осіб, хворих на психічні розлади, пов'язані з вживанням психоактивних речовин. Слово «наркоман» не повинно обмежуватися лише стигматизацією особи, яка страждає від залежності, а має відображати глибше розуміння проблеми, включно із соціальними правовідносинами, гуманністю і толерантністю. Суспільство і держава повинні розглядати залежних осіб не як злочинців, а як людей, що потребують медичної, психологічної, юридичної та соціальної підтримки. Це також стосується забезпечення їхніх конституційних прав і свобод. Такий підхід сприяє створенню більш інклюзивного та підтримувального суспільства, адже те, як суспільство ставиться до людей із залежністю, включно з використанням слова «наркоман», може бути своєрідним мірилом чи оцінкою його

свідомості та рівня розвитку. У демократичному суспільстві важливо, щоб права таких осіб були захищені та реалізовані, що має ґрунтуватися на доступі до медичної допомоги, соціальній підтримці, захисті від дискримінації та кримінального переслідування. Ставлення до залежних осіб відображає рівень гуманності й толерантності суспільства, а також те, наскільки держава виконує свої обов'язки щодо рівності забезпечення прав кожного громадянина.

Вживання тих чи інших термінів у повсякденному житті показує ключовий зв'язок між правовою культурою суспільства і тим, як воно ставиться до людей із залежністю. Рівень правової культури визначає, наскільки суспільство здатне глибоко розуміти проблему залежності і ставитися до осіб з розладами, пов'язаними з вживанням наркотичних речовин, не як до злочинців, а як до хворих людей, що потребують допомоги. Від цього розуміння залежить, наскільки ефективно реалізуються права людини в державі, а також рівень демократичного розвитку суспільства. Якщо держава забезпечує правові гарантії та захист для наркозалежних осіб, визнаючи їх як хворих, а не як злочинців, це свідчить про високий рівень правової свідомості та готовність суспільства до реалізації прав кожного громадянина. Це сприятиме не лише захисту прав наркозалежних, але й загальному підвищенню рівня правової культури і гуманності в європейському суспільстві.

Питання готовності суспільства до інтеграції європейських цінностей є важливим, особливо в контексті розбудови правової культури та забезпечення прав людини. Європейські цінності, такі як повага до людської гідності, свобода, демократія, рівність, верховенство права і права людини, формують основу для соціальної політики та законодавства в Європейському Союзі. Готовність суспільства до інтеграції цих цінностей залежить від освіченості і правової свідомості, готовності до змін, соціальної згуртованості та довіри до державних інститутів. Інтеграція європейських цінностей може вимагати змін у національному законодавстві, соціальних інституціях та повсякденних практиках, а готовність суспільства прийняти ці зміни є показником його зрілості та відкритості. Європейські

цінності базуються на ідеї солідарності та соціальної відповідальності. Готовність суспільства до підтримки вразливих груп, таких як наркозалежні, відображає його здатність до соціальної згуртованості. Важливо, щоб громадяни довіряли державі та її інститутам у забезпеченні прав і свобод, адже довіра є основою для успішної інтеграції європейських цінностей та розвитку демократичної держави.

Водночас інтеграція європейських цінностей є складним процесом, який вимагає не лише законодавчих змін, а й змін у свідомості та поведінці людей. Готовність до цього процесу відображає рівень демократичності суспільства і його спроможність розвиватися в контексті європейської спільноти. Це питання для України є складним і викликає багато дискусій, оскільки стосується балансу між гуманністю та забезпеченням безпеки суспільства.

З одного боку, підхід, за якого наркозалежних сприймають як злочинців, має на меті попередити інших щодо вживання наркотиків і підкреслити серйозність цього негативного явища. Такий підхід може слугувати своєрідним стримувальним фактором для тих, хто розглядає можливість почати вживати наркотики. З іншого боку, європейський підхід, заснований на гуманності та визнанні наркозалежних як хворих людей, акцентує увагу на необхідності лікування, реабілітації та соціальної інтеграції. Цей підхід визнає, що залежність є хворобою, а не моральним провалом і що криміналізація може лише погіршити ситуацію, відштовхуючи людей від звернення за допомогою. Гуманний європейський підхід є виправданим завдяки тому, що лікування та реабілітація можуть бути більш ефективними для зменшення кількості наркозалежних і запобігання втягуванню інших у вживання наркотиків, а також тому, що гуманний підхід сприяє зниженню стигми та дискримінації, що допомагає наркозалежним легше інтегруватися в суспільство після лікування. Розуміння і підтримка можуть зменшити ймовірність рецидивів та повторних злочинів. Однак є і недоліки такого підходу. Зокрема, нівелюється система покарання як засіб стримування. Так, криміналізація може слугувати попередженням для інших,

підкреслюючи небезпеку і соціальні наслідки наркотичної залежності. Жорсткі заходи можуть бути необхідними для захисту суспільства від кримінальних дій, пов'язаних з наркотиками, тобто для забезпечення громадської безпеки. Важливу роль відіграє соціальний сигнал. Відокремлення наркозалежних як негативного прошарку може слугувати сигналом про неприйняття подібної поведінки в суспільстві.

Проте гуманне ставлення до наркотично залежних осіб може викликати низку обурення в інших громадян, платників податків, адже в такому випадку необхідно буде певною мірою спонсорувати підтримання життєдіяльності наркотично залежних осіб, які для суспільства є переважно пасивними. Гуманне ставлення до наркозалежних, яке передбачає надання медичної допомоги, реабілітації та соціальної підтримки, може викликати обурення у частини суспільства, особливо серед тих, хто сплачує податки і не вважає, що такі витрати є виправданими. Тут варто звернути увагу на економічні витрати, сприйняття несправедливості та суспільну користь. Громадяни можуть вважати, що фінансування програм допомоги наркозалежним є неефективним використанням бюджетних коштів, особливо якщо ці витрати значні. Деякі люди можуть вважати несправедливим, що держава витрачає ресурси на підтримку тих, хто, на їхню думку, свідомо обрав шлях, що призвів до наркотичної залежності та що наркозалежні не роблять позитивного внеску в суспільство і навіть після лікування можуть залишатися безробітними або підтримувати злочинну поведінку [11].

Усе-таки користь гуманного підходу, на нашу думку, є значною, оскільки передбачає зниження рівня злочинності та повернення до суспільства. Лікування та реабілітація наркозалежних зменшить кількість кримінальних правопорушень, пов'язаних з наркотиками, що у довгостроковій перспективі може знизити витрати на правосуддя і безпеку. Залежні особи, які пройшли реабілітацію, зможуть повернутися до нормального життя, стати активними членами суспільства і навіть сприяти економіці. Тому у процесі розроблення антинаркотичної політики важливо знайти баланс між гуманністю

та економічною ефективністю. Це може охоплювати впровадження програм реабілітації, які одночасно зменшують залежність і сприяють поверненню людей до суспільства як корисних членів. Наприклад, програми навчання та працевлаштування для тих, хто пройшов лікування, можуть допомогти зменшити економічний тягар і забезпечити довгострокову користь. Необхідно вести діалог із суспільством, пояснюючи, чому такі програми важливі та як вони можуть сприяти загальному добробуту. Це допоможе зменшити обурення й поліпшити розуміння серед громадян. Таким чином, хоча гуманний підхід може викликати певний спротив, він має потенціал принести користь як для наркозалежних осіб, так і для суспільства загалом.

Важливим юридичним аспектом є те, що наркоманія як фонове для злочинності явище сама по собі не є злочином, але злочини, які можуть бути скоєні внаслідок підтримання залежності, підпадають під кримінальну відповідальність. Сам факт залежності від наркотиків, або наркоманія, розглядається як хворобливий стан, що потребує медичної допомоги і не є злочином. Водночас злочини, які вчиняються наркозалежними для задоволення потреби в наркотиках, такі як крадіжки, грабежі, розбої тощо, є кримінально караними [5]. Ці дії обумовлені наміром і умислом отримати ресурси для підтримання хворобливого стану.

У певному сенсі такі дії можна порівняти з «крайньою необхідністю», коли людина вдається до злочину через безвихідне становище. Проте юридично це не є виправданням, і такі дії залишаються злочинами, оскільки вони порушують права інших людей і створюють загрозу для суспільства. Особа, яка має психічні розлади, пов'язані із вживанням психоактивних речовин, переважно вчиняє злочин не в момент дії наркотичної речовини, а в момент пошуку такої речовини. Мотивуючим фактором у цьому випадку зазвичай стає стан «ломки», коли особа від болю ладна вчинити будь-що, аби отримати дозу наркотичної речовини та припинити власні страждання. Саме тому, на нашу думку, доцільним є порівняння вчинення злочинів особами з наркотичною залежністю та крайньої

необхідності. Вчинення злочину є вибором окремої особи, і не всі наркозалежні люди обов'язково вдаються до злочинних дій. У такому випадку важливо розглянути вплив наркоманії на здатність людини ухвалювати рішення та контекст, у якому цей вибір здійснюється. Наркоманія серйозно впливає на здатність людини контролювати свої дії та ухвалювати раціональні рішення. Під впливом наркотиків, особливо в умовах сильної залежності, людина може втратити контроль над власними вчинками, що збільшує ймовірність скоєння злочину. Наркозалежні часто стикаються із соціальною ізоляцією, безробіттям, фінансовими проблемами, що створює тиск і обмежує їхні можливості для законного розв'язання проблем. У таких умовах наркозалежні можуть вчиняти злочини, щоб отримати гроші на наркотики або уникнути негативних наслідків «ломки». Постійне вживання наркотиків може змінювати моральні орієнтири та етичні принципи людини, знижуючи її здатність відрізнити правильне від неправильного. Це може впливати на схильність до протиправних дій.

Основною складовою криміналістичної характеристики є спосіб вчинення злочину, В. Шепітько визначає його як дії злочинця, що містять певну систему дій, які охоплюють: а) підготовку до злочинних діянь; б) їх безпосереднє здійснення; в) приховування або маскуванню. Науковець також зазначає, що існують злочини, які можуть бути скоєні без попередньої підготовки або без подальшого приховування самої події чи її слідів [2; 6]. Відповідно до ст. 39 КК України крайня необхідність – це правомірне заподіяння шкоди правоохоронюваним інтересам з метою усунення небезпеки, що загрожує охоронюваним законом правам людини, а також суспільним інтересам чи інтересам держави, якщо вона в певній обстановці не могла бути усунута іншими засобами і якщо заподіяна шкода є рівнозначною або менш значною, ніж шкода відвернена [1; 3].

Варто підкреслити, що наркоманія може виступати як фактор ризику. Крайня необхідність збільшує ймовірність скоєння злочинів, але вона не є прямим і єдиним визначальним фактором. Мотивом злочинів, пов'язаних з наркотичною

залежністю, часто стає забезпечення доступу до наркотиків або фінансових засобів для їх придбання. Залежність змушує людей вчиняти ризиковані та протиправні дії. Однак багато залежних людей не скоюють злочинів і намагаються шукати допомогу для подолання своєї залежності. Зрештою скоєння злочину – це вибір окремої людини, і цей вибір залежить від особистісних якостей, рівня підтримки, доступу до фінансових ресурсів і можливості отримання лікування. Важливо, щоб суспільство надавало допомогу залежним людям, пропонуючи доступ до лікування та соціальної підтримки, а не лише караючи їх за скоєні злочини.

Згідно з КК України людина відповідальна за свої дії, навіть якщо вони були вчинені під впливом залежності. Тобто наркозалежність не звільняє від відповідальності за злочини. Водночас визнання наркоманії як хвороби підкреслює важливість надання медичної допомоги і соціальної підтримки для таких осіб, щоб запобігти подальшим злочинам і допомогти їм реінтегруватися в суспільство [1]. Таким чином, важливо розрізняти хворобу наркоманію як таку і злочинні дії, які можуть бути її наслідком. Це допомагає забезпечити справедливий підхід до проблеми, де, з одного боку, є місце для лікування і підтримки, а з іншого – для правової відповідальності. Важливо зосередитися на профілактиці, лікуванні та реабілітації, щоб зменшити ризики скоєння злочинів наркозалежними.

Висновки. Сучасна юридична та медична практика акцентує увагу на важливості зміни термінології у підході до наркозалежності задля зниження стигматизації та забезпечення гуманного ставлення до людей з наркотичною залежністю. Відмова від термінів «наркоманія» і «наркоман» на користь нейтральних і науково обґрунтованих понять сприятиме розумінню наркозалежності як хронічного захворювання, що потребує комплексного лікування, а не кримінального переслідування. Вважаємо, що наркоманія як фонове явище для злочинності сама по собі не є злочином, однак наркотичні злочини, в тому числі ті, що вчинені в момент необхідності вжити наркотичну речовину та зумовлені синдромом «ломки», підлягають кримінальній відповідальності. Залежність від

наркотиків серйозно впливає на здатність людини контролювати свої дії, що підвищує ризик скоєння злочинів, особливо в умовах соціальної ізоляції та фінансових труднощів.

Таким чином, для України, яка прагне інтеграції до Європейського Союзу, важливо адаптувати законодавство та соціально-правові практики до європейських стандартів, де наркозалежні розглядаються як хворі, що потребують допомоги, а не як злочинці. Такий гуманний підхід, хоча й може викликати спротив через економічні витрати, має довгострокову користь у зниженні злочинності та реінтеграції залежних осіб у суспільство. Комплексний підхід, що поєднує правову відповідальність з необхідною підтримкою, є важливим для розв'язання проблеми наркозалежності та розвитку правової культури в Україні.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
2. Литвин А. А. Відмінності у способах вчинення злочинів, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків і лікарських засобів. *Основні напрями та проблеми протидії наркоманії*: матеріали круглого столу (м. Київ, 06 лютого 2017 р.). Івано-Франківськ : НАВС, 2017. С. 69–72.
3. Дудоров О. О., Мельник М. І., Хавронюк М. І. та ін. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 9-те вид., перероб. та допов. Київ : Юридична думка, 2012. 1316 с.
4. Міжнародна класифікація хвороб. URL: <https://emis.com.ua/mkx-10> (дата звернення: 01.10.2024).
5. Расюк Е. Поняття, ознаки, сучасний стан і тенденції наркоманії в Україні та її взаємозв'язок зі злочинністю. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 6. С. 74–77.
6. Шепітько В. Ю. Криміналістика : підручник. Київ : Ін Юре, 2010. 496 с.
7. Castonguay L. G., Oltmanns T. F., Powers Lott A. *Psychopathology: From Science to Clinical Practice*. London : The Guilford Press, 2021. 477 p.
8. Clarke D. E., Narrow W. E., Darrel A. R., Kuramoto S. J. and etc. DSM-5 Field Trials in the United States and Canada. Part I: Study Design, Sampling Strategy, Implementation, and Analytic Approaches. *Am J Psychiatry*. 2013. No. 170. P. 43–58.

9. Regier D. A., Narrow W. E., Clarke D. E., Kraemer H. C. and etc. DSM-5 Field Trials in the United States and Canada. Part II: Test-Retest Reliability of Selected Categorical Diagnoses. *Am J Psychiatry*. 2013. No. 170. P. 59–70.

10. Narrow W. E., Clarke D. E., Kuramoto S. J., Kraemer H. C. and etc. DSM-5 Field Trials in the United States and Canada. Part III: Development and Reliability Testing of a Cross-Cutting Symptom Assessment for DSM-5. *Am J Psychiatry*. 2013. No. 170. P. 71–82.

11. Chatterjee S. K. Drug Abuse and Drug-Related Crimes: Some Unresolved Legal Problems. London : Martinus Nijhoff Publishers, 1989. 274 p.

12. European Drug Report 2023: Trends and Developments. URL: https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023_en (дата звернення: 01.10.2024).

Ivashko S.,

Ph.D in Law,

Acting Head of the Department of Criminal,
Criminal and Executive Law and Criminology
of the Faculty of Law,

Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine

ORCID: 0000-0003-2547-9276;

Voroshylova D.,

Postgraduate of the Department

of Criminal, Criminal and Executive Law and Criminology
of the Faculty of Law,

Penitentiary Academy of Ukraine, Chernihiv, Ukraine

ORCID: 0009-0008-9920-3671

THE NECESSITY OF ALIGNING MEDICAL AND LEGAL TERMINOLOGY REGARDING DRUG ADDICTION WITH EUROPEAN STANDARDS

The article touches upon the need to move away from outdated terms such as "drug addiction" and "drug addict." These terms carry a stigmatizing connotation and are linked to the criminalization of individuals struggling with substance use. It highlights the issue of drug addiction as a socio-legal phenomenon, especially in light of current trends and approaches to terminology in legal and medical literature. The article emphasizes the importance of eliminating the terms "drug addiction" and "drug addict," advocating for their replacement with "substance use disorders" and "person with substance use disorders." This shift is particularly relevant in the context of Ukraine's integration into the European Union.

In line with European standards that view drug addiction as a chronic disease, it is essential to adopt a comprehensive approach to treatment and to impose proportionate criminal penalties for offenses committed by individuals struggling with addiction. The author assesses contemporary legal and medical practices, which are crucial for reducing the stigma surrounding substance use disorders and upholding the rights of affected individuals, thereby aligning with European values and human rights principles. Given the significance of aligning Ukrainian legislation and social practices with European standards – especially the decriminalization of addiction – we emphasize the importance of treatment, rehabilitation, and social support for drug users.

This article highlights the advantages and challenges of a compassionate approach towards drug users. While some may resist such initiatives due to concerns about the financial burdens of rehabilitation and social support programs, the long-term benefits are undeniable. Embracing a humane perspective can lead to decreased crime rates, the reintegration of recovering addicts as valuable community members, and an overall enhancement of legal culture and compassion within society. Ultimately, this approach supports the implementation of fair and proportionate criminal sanctions, fostering a more just and empathetic environment for all. Reducing stigma and discrimination against drug addicts is essential for improving their access to medical care and enabling their successful reintegration into society. It's vital to examine the legal implications of addiction, as it profoundly impacts an individual's capacity to make informed choices and control their behaviors – often leading to criminal activities.

Key words: *drug addiction, drug addiction, background phenomenon for crime, substance use disorders, stigmatization, European standards, humanity, terminology, criminalization, social integration, legal awareness, legal culture, integration into the European Union, prevention.*

References

1. Ukraine (2001), *The Criminal Code of Ukraine* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.
2. Litvin, A. (2017), "Differences in the methods of committing crimes related to the illegal trafficking of drugs and medical substances", *The main directions and problems of combating drug addiction* : materials of the round table, Kyiv, February 06, 2017, Ivano-Frankivsk, pp. 69–72.
3. Dudorov, O., Melnyk, M., Khavroniuk, M. and etc. (2012), *Scientific and Practical Commentary on the Criminal Code of Ukraine*, Legal Opinion, Kyiv.
4. *International Classification of Diseases*, available at: <https://emis.com.ua/mkx-10> (accessed 01.10.2024).

5. Rasyuk, E. (2010), "The concept, characteristics, current state, and tendencies of drug addiction in Ukraine and its relationship with crime", *Entrepreneurship, Economy and Law*, No. 6, pp. 74–77.

6. Shepitko, V. (2010), *Forensics* : textbook, In Yure, Kyiv.

7. Castonguay, L., Oltmanns, T. and Powers Lott, A. (2021), *Psychopathology: From Science to Clinical Practice*, The Guilford Press, London.

8. Clarke, D., Narrow, W., Regier, D., Kuramoto S. J. and etc. (2013), "DSM-5 Field Trials in the United States and Canada, Part I: Study Design, Sampling Strategy, Implementation, and Analytic Approaches", *Am J Psychiatry*, No. 170, pp. 43–58.

9. Clarke, D., Narrow, W., Regier, D., Kraemer, H. and etc. (2013), "DSM-5 Field Trials in the United States and Canada, Part II: Test-Retest Reliability of Selected Categorical Diagnoses", *Am J Psychiatry*, No. 170, pp. 59–70.

10. Clarke, D., Narrow, W., Regier, D., Kraemer, H. and etc. (2013), "DSM-5 Field Trials in the United States and Canada, Part III: Development and Reliability Testing of a Cross-Cutting Symptom Assessment for DSM-5", *Am J Psychiatry*, No. 170, pp. 71–82.

11. Chatterjee, S. (1989), *Drug Abuse and Drug-Related Crimes: Some Unresolved Legal Problems*, Martinus Nijhoff Publishers, London.

12. *European Drug Report 2023: Trends and Developments*, available at: https://www.euda.europa.eu/publications/european-drug-report/2023_en (accessed 01.10.2024).